

Zpráva ze zahraniční konference European Literacy Conference

173

Amsterdam, leden 2016

ELINET (European Literacy Policy Network) je Evropská síť pro strategii rozvoje čtenářské gramotnosti¹, která vznikla v únoru 2014 a sdružuje 78 organizací: ministerstva školství, národní agentury, mezinárodní organizace (např. UNESCO), neziskové organizace, nadace, univerzity, výzkumná centra, instituce na vzdělávání učitelů, knihovny, dobrovolnické organizace a další zainteresované instituce či jednotlivce zabývající se rozvojem čtenářské gramotnosti. Jejím cílem je zlepšit strategii rozvoje čtenářské gramotnosti ve 28 evropských zemích, aby v Evropě došlo k snížení počtu dětí, dospívajících i dospělých, kteří dosahují nízké úrovně čtenářské gramotnosti. ELINET poskytuje informace, analýzy i konzultace na místní, regionální, národní i mezinárodní úrovni, nabízí pomoc se změnou politiky rozvoje čtenářské gramotnosti, se zvyšováním povědomí o této problematice nebo s koordinací kampaní. Náplň této sítě je zcela unikátní v tom, že zahrnuje všechny věkové kategorie čtenářů (od dětí předškolního věku po dospělé) i oblasti vzdělávání (od vzdělávání ve školních třídách po čtení pro potěšení v rodinách). Projekt kombinuje dva pracovní přístupy: jak shora–dolů (tvorba standardů na podkladě poznatků z výzkumů, příruček a dalších materiálů), tak flexibilní zdola–nahoru (rozbor příkladů dobré praxe, podpora již probíhajících nebo nových aktivit).

Setkání pracovní skupiny expertů týmu ELINET, kterého jsme se za Českou republiku zúčastnily na konci ledna 2016, se konalo v Amsterdamu. Nizozemsko bylo vybráno proto, že na začátku roku převzalo na šest měsíců předsednictví Evropské unie. Programu se účastnilo 230 osob z 28 zemí, jejichž společným cílem je stoprocentně čtenářsky gramotná Evropa. Setkání spoluřešitelů sítě ELINET začalo plenárními přednáškami administrativního týmu, kde byly shrnuty dosavadní poznatky a výstupy dvouletého projektu sítě ELINET. Plenární sekci uvedla hlavní koordinátorka projektu Christine Garbeová z Universität zu Köln (Německo). Mezi dalšími vystupujícími zazněl příspěvek Davida Mallowse z Institute of Education UCL (Velká Británie) o vykonané práci na národních zprávách či hlavní řešitelky týmu Deutsche Gesellschaft für Lesen und Schreiben pro preprimární a primární vzdělávání Renate Valtinové.

V první části programu byly prezentovány výstupy projektu na podporu čtenářské gramotnosti s cílem zvýšit povědomí o nízké úrovni gramotnosti v Evropě a podpořit kroky k jejímu zlepšení:

¹ Více informací dostupné z www.eli-net.eu.

- 30 národních zpráv o stavu čtenářské gramotnosti v jednotlivých členských zemích;
- doporučení, jak změnit politiku rozvoje čtenářské gramotnosti;
- nástroje a návody, jak nejlépe k tomuto účelu získat finanční prostředky;
- informace o tom, jak rozšiřovat povědomí o této problematice;
- rámec příkladů dobré praxe a vybrané příklady dobré praxe k zveřejnění;
- propagační video;
- Týden čtenářské gramotnosti (8.–17. září 2015), tj. týden událostí souvisejících se čtenářskou gramotností po celé Evropě, který byl zakončen ceremonií konanou poslední den celého týdne v Bruselu.

Nejvíce byla diskutována otázka financí (podpora čtenářské gramotnosti není levnou záležitostí) a rychlé změny a výzvy v této oblasti, s nimiž jde ruku v ruce otázka, zda je možné na tuto rychle se vyvíjející problematiku adekvátně reagovat.

Po úvodní společné části o možnostech budoucího vývoje projektu následovaly pracovní workshopy zaměřené na jednotlivé výstupy projektu. Nejvíce nás oslovil workshop o využití ICT pro rozvoj čtenářské gramotnosti ve spojitosti se čtením pro potěšení². Obě tato témata se prolínají napříč aktivitami všech týmů ELINET. Výzkumy potvrdily, že digitální technologie žáci využívají častěji pro zábavu než pro čtení pro potěšení; tištěným knihám před elektronickými dávají přednost starší lidé a ženy³ (srov. Bardhi, Rohm, & Sultan, 2010; Brown, 2011; Holloway, Green, & Livingstone, 2013). Ve výzkumu na úrovni primárního a sekundárního vzdělávání mělo využívání elektronických knih pozitivní vliv na žáky, kteří nečtou (tištěné knihy) vůbec, či minimálně. V souvislosti s e-knihami bylo upozorněno také na fenomén multitasking (souběžné provádění dvou a více různých činností najednou) a task-switchingu. Právě pro tzv. task-switching je charakteristické, že při čtení knih jsou žáci online a využívají například sociální sítě, kde konverzují s přáteli či si jen prohlíží jejich statusy. Kromě toho, že čtení v takovém případě trvá více času (o 20 až 60 %), ztrácí se čtenáři mentální obraz toho, co četl. V takovém případě je doporučeno využívat na čtení pro potěšení spíše čtečky knih než tablety či notebooky. Čtení samotné nejen zpomalují, ale způsobují právě neustálé rozvíjení mentálního obrazu toho, o čem čteme. Na druhou stranu, v případě čtení neuměleckých textů, může být online propojení výhodou. Čtenář si dohledá výrazy, kterým nerozumí nebo si doplní informace, které potřebuje k pochopení kontextu apod. Závěrem lze říci, že dle výsledků výzkumů tablety a notebooky stimulují motivaci žáků číst, čtečky knih stimulují motivaci i zážitek z přečteného a multimediální interaktivní knihy a programy mají pozitivní dopad nejen na motivaci žáků a zážitek ze čteného, ale také na rozvoj řečových dovedností, zejména žáků preprimárního vzdělávání, začínajících čtenářů a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

² Čtení pro potěšení je v tomto projektu chápáno jako dobrovolné čtení (jak během volného času ve škole, tak ve svém volném čase). Čtení pro potěšení zahrnuje také neomezený výběr toho, co žáci chtějí číst.

³ Dostupné z http://www.eli-net.eu/fileadmin/ELINET/Redaktion/Amsterdam_conference/ELINET_Position_Paper_on_Digital_Literacy.pdf; <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/measuring-digital-skills-across-eu-wide-indicators-digital-competence>.

V závěru workshopu bylo konstatováno, že je potřeba hledat možnosti, jak propojit oba způsoby rozvoje čtenářské gramotnosti – tradiční i ty, které ji rozvíjejí prostřednictvím ICT. Podstatným sdělením tohoto workshopu bylo, že má smysl na rozvoji čtenářské gramotnosti spolupracovat s odborníky z několika oblastí – pedagogiky, psychologie, lingvistiky, didaktiky, informačních technologií, matematiky, hudební vědy, estetiky, andragogiky a dalších příbuzných disciplín. Čtenářská gramotnost je multidisciplinárním tématem, na které je nutné pohlížet z širší perspektivy.

Ve čtvrtek 21. ledna odpoledne se konala konference pro širší veřejnost. Ta byla zahájena vystoupením několika speciálních hostů. Mezi prvními promluvila nizozemská princezna Laurentien, která je zvláštní vyslankyně UNESCO pro otázky rozvoje gramotnosti. Je známá svým bojem proti negramotnosti a také jako autorka dětských knih. Připomněla cíl Evropské unie snížit do roku 2020 podíl žáků, kteří mají problémy se čtením, matematikou a přírodními vědami, pod 15 %. Tento cíl vychází z potřeby snížit procento žáků, kteří budou mít problém v dospělosti najít práci a snížit také riziko jejich sociálního vyloučení. Vystoupil také Vladimír Garkov z generálního ředitelství Evropské komise pro vzdělávání a kulturu, který vyjádřil podporu projektu na rozvoj čtenářské gramotnosti, ale také upozornil na současné problémy Evropy (především migrace). Své zamyšlení nad vývojem schopností psát, číst i přemýšlet nad texty přednesl na základě své rodinné zkušenosti nizozemský spisovatel marockého původu Abdelkader Benali.

Následující interaktivní a pracovní workshopy umožnily účastníkům uvažovat o možnostech rozvoje čtenářské gramotnosti v jejich zemích a organizacích novým způsobem. Byly jim předány informace o nejnovějších výzkumných zjištěních, příkladech dobré praxe, poskytnuty nástroje a znalosti, které mohou využít. Zřetelný byl zájem o problematiku čtení pro potěšení; možnosti podpory žáků se specifickými vzdělávacími potřebami; pomoc dětem z rodin s nízkým socioekonomickým statutem; využití ICT ve vzdělávání, k podpoře čtenářské gramotnosti a rozvoji komunikačních kompetencí žáků v mateřském i cizím jazyce.

Projekt byl ukončen v březnu 2016. V jednání je pokračování a budoucnost nejen samotného projektu, ale i podpory čtenářské gramotnosti jako takové. Velmi potřebné se do budoucna jeví založit projekt více na demokratické bázi (od projektu k opravdové síti, tj. síťování jednotlivých zemí), prosazovat téma rozvoje čtenářské gramotnosti na celospolečenské úrovni, posílit výzkum a implementaci získaných poznatků do praxe.

Zajímavá pro nás byla zejména první část pobytu, která zahrnovala setkání spoluřešitelů týmu. Kromě budoucnosti projektu ELINET jsme ocenily pracovní a interaktivní workshopy, které nás nasměrovaly na nové možnosti zaměření výzkumu v oblasti čtenářské gramotnosti v České republice. Velmi cenná byla také setkání s účastníky z dalších evropských zemí (především Nizozemska, Řecka, Polska, Rumunska, Estonska, Anglie) v kuloárech, kde hlavním tématem nebyla jen čtenářská gramotnost a možnosti jejího rozvoje, ale také zkušenosti se vzděláváním učitelů jednotlivých zemí či současné problémy Evropy, zejména migrace a mezinárodní bezpečnost. Ta byla společně se zdravými financemi, robustní eurozónou, Evropou

- 176 podporující inovace a tvorbu pracovních míst, progresivní politikou v oblasti klimatu a energetiky klíčovou oblastí v programu nizozemského předsednictví Evropské unie pro nadcházejících šest měsíců.

Veronika Laufková, Jolana Ronková
veronika.laufkova@pedf.cuni.cz, jolana.ronk@gmail.com

Literatura

- Bardhi, F., Rohm, A. J., & Sultan, F. (2010). Tuning in and tuning out: Media multitasking among young consumers. *Journal of Consumer Behaviour*, 9(4), 316–332. Dostupné z <http://doi.wiley.com/10.1002/cb.320>
- Brown, A. (2011). Media use by children younger than 2 years. *Pediatrics*, 128(5), 1040–1045. Dostupné z <http://pediatrics.aappublications.org/content/128/5/1040>
- Holloway, D., Green, L., & Livingstone, S. (2013). *Zero to eight: Young children and their internet use*. London: LSE, EU Kids Online.